

МЕРЕЖНІ СПІЛЬНОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Кузьмінська Олена Геронтіївна,
Національний університет біоресурсів і природокористування (НУБіП),
м. Київ, Україна

Сучасні студенти є представниками покоління міленіум [3], до ознак якого можна віднести використання Інтернету як життєвого простору. Оскільки сьогоденні студенти народились коли Інтернет вже існував, вони сприймають його як природну якість життя: працюють із великою кількістю джерел одночасно, використовують соціальні сервіси та соціальні мережі, створюють чи приєднуються до мережних спільнот. Разом з тим, у вітчизняній освіті мережні ресурси та сервіси ще й досі сприймаються як такі, що містять відомості інформаційного чи розважального характеру, в контексті яких недоцільна публікація навчального контенту і, тим більше, організація навчальної діяльності. Матеріали даної статті присвячені розгляду питань створення освітніх мережних спільнот як майданчика для організації особистісно-орієнтованого навчання в умовах становлення суспільства знань.

Університети, як соціальні інструменти, мають готувати студентів до ефективної самореалізації у сучасному суспільстві знань, яке базується на тотальному використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): у спілкуванні, професійній діяльності та повсякденному житті. Ефективне використання широкого кола засобів, які реалізуються на основі сучасних ІКТ пов'язується сучасними дослідниками із формуванням інформатичної компетентності [1] всіх учасників освітнього процесу. Крім того, на думку сучасних дослідників, навчання, як безперервний процес, має відбуватись там, де студенти проводять найбільше часу: в сьогоденних умовах – онлайн.

Успішне набуття інформатичних компетентностей студентами виходить за рамки предмету інформатики чи дисциплін, пов'язаних з вивченням конкретних програмних засобів, і обумовлюється цілим рядом факторів: розвитком даних компетентностей у викладачів [2] та керівників як рушійної сили педагогічних інновацій, організацією відповідної технологічної інфраструктури як бази для впровадження ІКТ в освітній процес, переорієнтацією навчальних програм та методик на широке застосування електронних ресурсів, засобів е-навчання та онлайн взаємодію учасників навчального процесу як інструментів сучасного навчального середовища.

Можна впевнено стверджувати, що для НУБіП України (далі університету) вимоги ринку праці щодо підготовки компетентних спеціалістів, які крім ґрунтового знання предметної галузі володіють навичками ХХІ ст., є орієнтиром у використанні методів, методик, технологій та ресурсів навчального процесу (рис. 1).

Розглянемо деякі теоретичні аспекти проектування освітнього процесу в сучасних умовах та сервіси веб 2.0 як інструменти для ефективної його реалізації.

Згідно теорії коннективізму навчання – це процес створення мережі, вузлами якої можуть бути люди, установи, бібліотеки, інтернет-ресурси, книги, бази даних тощо. Процес навчання полягає у створенні зовнішньої мережі вузлів, які використовуються у якості джерел даних та знань. Навчання з позиції конкретної людини - це своєрідне формування внутрішньої нейронної мережі. Розглядаючи процес навчання з позиції створення мереж, можна виділити наступні особливості:

- навчання і учіння не може повністю контролюватись особистістю – потрібна зовнішня підтримка, яка виявляється у поєднанні ресурсів (інформаційних, методичних, організаційних і т.і.), що дозволяє підійматись на більш високий рівень опанування матеріалу та продукування нового знання;

- навчання потребує різноманітних підходів та можливості вибору оптимального, тобто мобільність та гнучкість у виборі ресурсів, методів та засобів важливіша за наявні знання;
- навчання і учіння – це завжди процес, де здатність встановлювати зв'язки між галузями знань, концепціями, ідеями є ключовою;
- навчання є неперервним процесом прийняття рішень.

Рис. 1

Наведені особливості відповідають навичкам ХХІ століття, до яких належать [7]: відповідальність та адаптованість, творчість та інтелектуальна допитливість, критичне та системне мислення, інформаційні навички та медіа грамотність, а також комунікативні навички, соціальна відповідальність, міжособистісна та групова взаємодія.

Що стосується вміння працювати у команді та ефективно налагоджувати комунікацію, зокрема мережну, то в цьому контексті варто говорити про мережні спільноти як групи людей, які підтримують спілкування та організовують спільну діяльність за допомогою комп'ютерних засобів та технологій. У такий спосіб можна говорити, що комп'ютерні мережі пов'язують не лише комп'ютери, ресурси, але й людей. Разом з тим слід зазначити, що спільноти не можуть бути соціально спроектовані, створені у наказовому порядку – вони формуються знизу вверх із незначних зусиль формально незалежних учасників. Оскільки в наш час існує величезна кількість нових мережних соціальних об'єднань, можна дослідити їх педагогічні можливості та створити умови для їх формування в умовах освітньої діяльності в університеті.

У якості прикладу створення освітньої мережної спільноти у рамках педагогічного експерименту щодо реалізації моделі навчального процесу як інтеграції інноваційних педагогічних та ІКТ технологій за допомогою онлайн навчання пропонуємо розглянути

курс «Представлення результатів наукових досліджень магістрів з використанням ІКТ» (рис. 2).

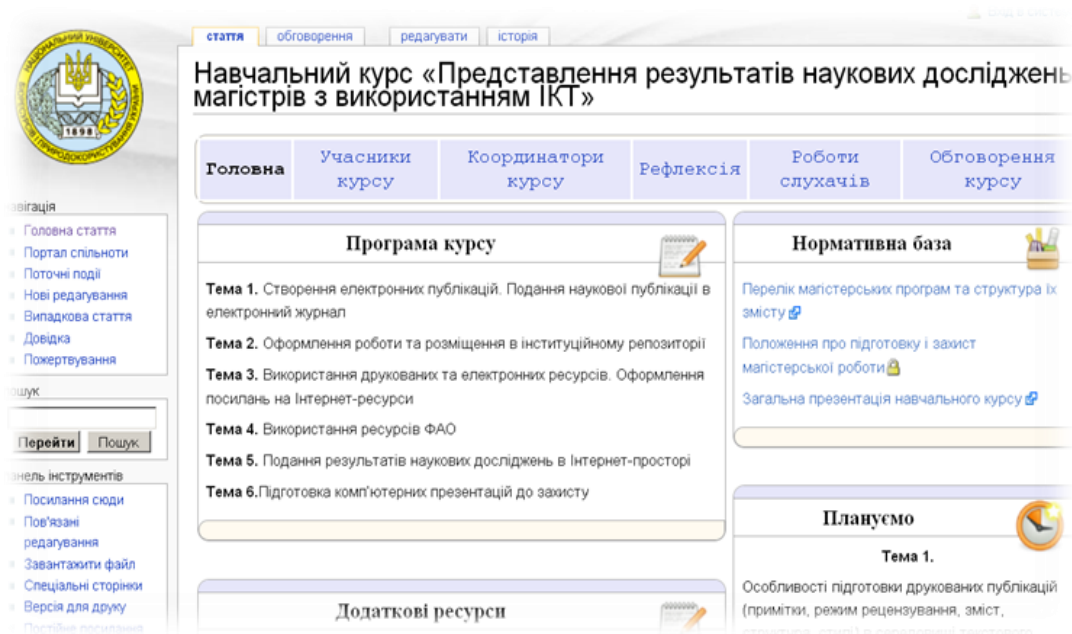

Рис. 2

Учасниками цієї спільноти є магістри - дослідники університету, їх наукові керівники та викладачі дисциплін, пов'язаних з ІКТ. Оскільки магістерська робота – це наукове дослідження, то у процесі її підготовки студенти мають здійснити основні етапи та представити одержані результати відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства [6]. Разом з тим, далеко не всі студенти ефективно використовують сучасні ІКТ як на етапі підготовки роботи, так і на етапі її презентації та захисту. Останнє обумовило створення зазначеного курсу (Таблиця 1).

Таблиця 1

№	Тема	Анотація
1.	Створення електронних публікацій. Подання наукової публікації в електронний журнал	- Особливості підготовки друкованих публікацій (примітки, режим рецензування, зміст, структура, стилі) в середовищі текстового процесора - Створення міні-публікацій за результатами наукових досліджень - Правила депонування наукової статті
2.	Оформлення роботи та розміщення в інституційному репозитарії	- Знайомство з призначенням та організаційною структурою інституційного репозитарію - Правила опису та розміщення матеріалів в інституційному репозитарії - Організація пошуку тематичних матеріалів - Реєстрація в інституційному репозитарії
3.	Використання друкованих та електронних ресурсів.	- Організація цільового пошуку електронних ресурсів у мережі Інтернет - Використання безкоштовної програми для створення

	Оформлення посилань на Інтернет-ресурси	бібліографії, цитування та збирання власної колекції інтернет-ресурсів Zotero: інсталяція та використання 3. Оформлення посилань на електронні ресурси
4.	Використання ресурсів ФАО	1. Знайомство з ресурсами AGORA, AGRIS/CARIS 2. Правила організації цільового пошуку ресурсів
5.	Подання результатів наукових досліджень в Інтернет-просторі	1. Організація колективного обговорення Положення НУБіП України про магістерську роботу 2. Використання сервісів Веб 2.0 для публікації результатів наукових досліджень в мережі
6.	Підготовка комп'ютерних презентацій до захисту	1. Створення ефективної презентації засобами програми MS PowerPoint 2. Особливості виступу-захисту у супроводі комп'ютерної презентації

Основним засобом для подання матеріалів курсу було обрано ЕкоАгроВікі [4] – освітній проект університету, що реалізується з використанням Вікі- технології. Цей проект акумулює освітні ресурси, які можуть вільно копіюватись та повторно використовуватись і є складовою єдиного навчально-наукового-освітнього середовища університету (рис. 3).

Оскільки мережні соціальні сервіси Веб 2.0 все активніше використовуються у науці, бізнесі та освіті, у процесі реалізації зазначеного проекту були використані різні соціальні сервіси¹, зокрема спільне створення та редагування документів, спільне зберігання фото, відео-матеріалів, презентацій та інших ресурсів, соціальні закладки, соціальні мережі та ін.

Разом з тим, для формування компетентного спеціаліста потрібно застосовувати і нові види дидактичних матеріалів. Тому до дидактичних завдань викладачів при організації роботи над проектом особливе місце займало надання допомоги студентам у найбільш повному опануванні соціальних мережних сервісів та їх ефективного використання при розв'язуванні практичних завдань, а саме:

- самостійного опанування студентами нового навчального матеріалу та формування умінь опрацьовувати дані, отримані з різних джерел;
- здійсненні самоконтролю та самокорекції, а також рефлексії навчальної діяльності та одержаних результатів;
- здійснення зворотного зв'язку за результатами діяльності та у процесі взаємооцінювання;
- звільнення часу за рахунок організації спільної діяльності;
- посилення мотивації навчання;
- розвитку критичного мислення тощо.

¹ Доцільним бачиться використання соціальних сервісів при реалізації освітніх проектів, а також для вирішення багатьох навчальних завдань [5]

Науково-освітнє консультативне середовище

Мета:

- Організація відкритого науково-освітнього середовища на базі інформаційно-комунікаційних технологій;
- Консолідація інформаційно-освітніх ресурсів, активне залучення науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів НУБіП України до створення та гармонізації наукового знання засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- Об'єднання інформаційно-освітніх ресурсів, накопичених науково-дослідними інститутами і освітніми установами.

Структурна схема:

Рис. 3

У якості прикладів розроблених дидактичних матеріалів із використанням мережних соціальних сервісів можна навести наступні:

- пам'ятки (покрокові інструкції) щодо використання мережних сервісів;
- рекомендації щодо вибору стратегії поведінки в межах сервісу (рис. 4);
- вікі-шаблон, що відображає структуру внесення матеріалів, зокрема результатів дослідження;
- зразок оформлення результатів у презентації;
- незавершені Вікі-статті с «відкритими» гіперпосиланнями (завдання на формування навичок порівняння, аналізу, встановленню причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо);
- вікі-середовище з орієнтовною схемою дій (за Гальперінім) щодо проведення самостійного дослідження, зокрема рекомендації щодо вибору теми, визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети, висування гіпотези, планування діяльності та способів представлення очікуваних результатів (із застосуванням соціальних сервісів в тому числі), правила оформлення роботи та її презентації;
- довідкові та інформаційні матеріали в різних сервісах Веб 2.0. (рис. 5)

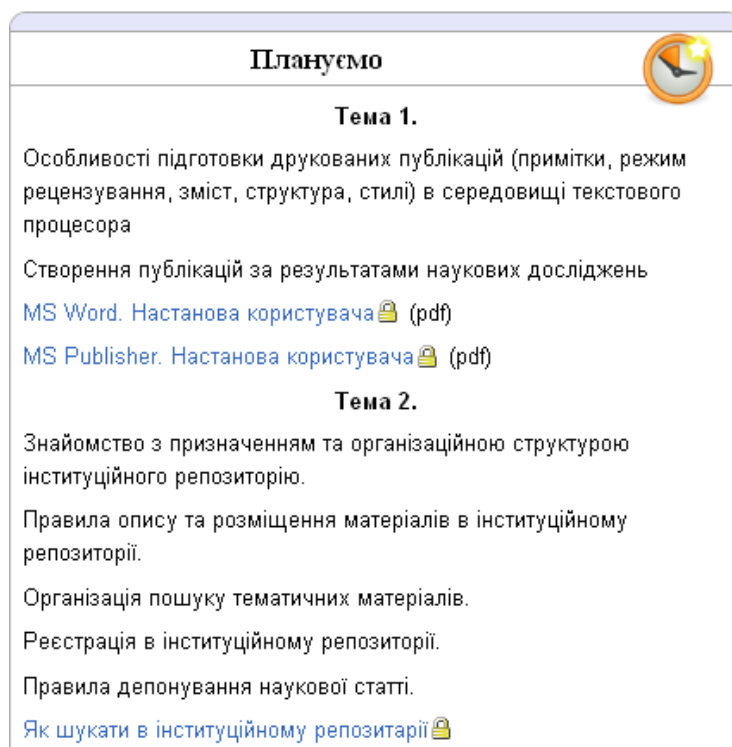

Рис. 4

Рис. 5

Ці та інші ідеї щодо підготовки дидактичних матеріалів для методичного та дидактичного супроводу навчального курсу «Представлення результатів наукових досліджень магістрів з використанням ІКТ» відпрацьовувались у рамках педагогічного експерименту і отримали схвальні відгуки студентів за результатами онлайн опитування (рис. 6).

Рис. 6

Але досвід реалізації цього експерименту показав і педагогічні можливості використання соціальних мереж – однієї з найпоширеніших на сьогодні форм сервісів Веб 2.0. Останнє було задіяне спонтанним шляхом, оскільки робота студентів не обмежувалась пропонованими засобами, а природньо «вписалась» в їх повсякденне життя. Виходячи з того, що соціальні мережі (наприклад, Facebook, Вконтакте) набувають все більшої популярності серед сучасної молоді, можна за рахунок саме цих ресурсів розширити можливості та підвищити ефективність навчальної діяльності, оскільки до основних принципів соціальних мереж належать:

- ідентифікація - можливість вказати інформацію про себе; наприклад, учасники вказують школу, інститут, дату народження, улюблені заняття, вміння тощо;
- присутність на сайті - можливість побачити, хто в даний час знаходиться на сайті, і вступити в діалог з іншими учасниками;
- відносини - можливість описати стосунки між двома користувачами, наприклад, учасники можуть бути позначені як друзі, члени сім'ї, друзі друзів і т. і.;
- спілкування - можливість спілкуватися з іншими учасниками мережі, наприклад, відправляти їм приватні повідомлення, коментувати матеріали, які вони розміщують всередині соціальної мережі;
- групи - можливість сформувати усередині соціальної мережі спільноти за інтересами;
- репутація - можливість дізнатися статус іншого учасника, простежити його поведінку всередині соціальної мережі;
- обмін - можливість поділитися з іншими учасниками цікавими та (чи) корисними для них матеріалами, наприклад, фотографіями, документами, посиланнями, презентаціями тощо.

Аналізуючи підсумки експерименту щодо визначення педагогічних можливостей використання мережних спільнот та сервісів на прикладі створення та реалізації курсу «Представлення результатів наукових досліджень магістрів з використанням ІКТ», можна виділити наступні висновки:

- застосування у очних чи віртуальних навчальних групах веб-технологій, зокрема вікі, дозволяє всім учасникам самостійно або спільно створювати мережний навчальний контент, що стимулює самостійну інтелектуальну діяльність та соціальну відповідальність за результати власної діяльності;

- наявність дидактичних матеріалів із застосуванням сервісів Веб 2.0 та мультимедійність комунікативного простору (завантаження та перегляд відео-і аудіоматеріалів, інтерактивних інструкцій тощо) забезпечують оптимізацію навчальної діяльності;
- можливість поєднання індивідуальних і групових форм роботи сприяє кращому розумінню та опрацюванню навчального матеріалу, набуттю студентами інформатичної компетентності а також вибудовуванню індивідуальних освітніх траєкторій;
- спільний для всіх учасників навчального процесу комунікативний простір надає можливість формування колективної оцінки процесів і результатів роботи, спостереження за розвитком кожного учасника і оцінювання його внеску в колективну діяльність;
- високий рівень взаємодії викладача та студента забезпечує безперервність навчального процесу, що виходить за рамки аудиторних занять;
- зрозумілість ідеології і інтерфейсу соціальних мереж більшої частини інтернет-аудиторії дозволяє заощадити час, міняючи етап адаптації студентів до нового комунікативного простору, який дозволяє вибудувати неформальне спілкування між викладачем та студентами і допомагає організувати особистісно-орієнтоване навчання;
- соціальні мережі – це не лише середовище, де сучасна молодь виявляє власну активність, але й потужний інструмент (при правильному користуванні) для соціального моніторингу, налагоджування контактів викладачів із студентами, упередження можливих конфліктних ситуацій.

Крім зазначених переваг використання соціальних сервісів та мереж при організації навчальної діяльності слід відзначити і деякі проблемні моменти. До таких належать: невисокий рівень мотивації та інформатичної компетентності викладачів, значні витрати часу та ресурсів, в першу чергу для викладачів, відсутність навчальних аудиторій, оснащених достатньою кількістю комп'ютерів, під'єднаних до мережі, відсутність жорсткого адміністрування вікі-середовища та цензури в соціальній мережі. Очевидно, що вирішення зазначених проблем потребує часу, правового регулювання і зусиль з боку всіх учасників освітнього процесу. Разом з тим, підвищення ІКТ-кваліфікації викладачів, створення ефективних методик застосування соціальних сервісів і мереж в освітньому просторі, партнерське співробітництво педагогічної спільноти з розробниками соціальних медіа та законодавче регулювання цієї сфери може забезпечити умови для прийняття конструктивних рішень щодо формування не лише компетентного фахівця, але й зрілої особистості.

Література

1. *Головань М.* Інформатична компетентність: сутність, структура і становлення. // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2007.- № 4. – с.62 – 69.
2. *Кузьмінська О.* Забезпечення умов набуття професійної компетентності педагогів в умовах інформаційного суспільства // Нова педагогічна думка / науково-методичний журнал. – №2. – Рівне, 2010. – с. 107-111.
3. Демоскоп Weekly [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://demoscope.ru/weekly/2009/0381/student03.php> . – Назва з екрану.
4. ЕкоАгроВікі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrowiki.nubip.edu.ua> . – Назва з екрану.
5. *Г.В. Можяева, А.В. Фещенко* Использование виртуальных социальных сетей в обучении студентов-гуманитариев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ido.tsu.ru/files/pub2010/Mojaeva_Feschenko_Ispolzovanie_virtualnyh_social_nyh_setei.pdf . – Назва з екрану.

6. Положення про підготовку і захист магістерської роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nubip.edu.ua/node/1033> . – Назва з екрану.

7. Intel ® Навчання для майбутнього. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wiki.iteach.com.ua/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8%D0%A5%D0%A5%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F> . – Назва з екрану.